

SOORTENBELEID VAN ENKELE GEMEENTEN

J. Walter

Soortenbeleid is formeel geen specifieke taak voor de gemeentelijke overheid. Dat neemt niet weg dat gemeenten ook op dit terrein een actief beleid kunnen voeren. Het gemeentelijk beleid staat dichtbij de burger. Door een actief ecologisch groenbeheer kan de natuurlijke rijkdom en kwaliteit van de woonomgeving worden vergroot. Veel mensen recreëren immers in en om stad en dorp. En 'beleefbaar' groen, dus rijk aan bloemen, vlinders en vogels, in de omgeving wordt dan ook zeer gewaardeerd. Hieronder komen enkele 'stadsecologen' aan het woord met inspirerende ideeën over gemeentelijk soortenbeleid.

AMSTERDAM

106

"Voor het Amsterdamse natuurbeleid zijn niet alleen de nationale en provinciale Rode Lijsten van belang, maar ook de Amsterdamse Rode Lijst" zegt Geert Timmermans, senior ontwerper bij de Dienst Ruimtelijke Ordening van die gemeente. "Die lijst gebruiken we bijvoorbeeld bij de zogenoemde 'natuuroets', die we bij planontwikkeling uitvoeren. Vindt er wijksanering of nieuwbouw plaats, dan worden wij als stadsecologen erbij gehaald om te kijken waar de specifieke natuurwaarden zitten en hoe daarmee moet worden omgegaan. Bij de ontwikkeling van IJburg houden wij voortdurend de vinger aan de pols.

Als zich op bepaalde delen een kolonie visdiefjes of oeverzwaluwen heeft gevestigd, geven wij advies over wat er moet gebeuren. Wij kunnen dan bijvoorbeeld adviseren om de bouwactiviteiten tot na het broedseizoen uit te stellen."

"Stadsdeelraden en dergelijk weten ons gelukkig te vinden. We hebben een overleg tussen de gemeentelijke diensten die zich bezighouden met verkeer en vervoer, water, riolering en infrastructuur en onze dienst over het behoud van muurvegetatie bij het onderhoud en herstel van kademuren. De plekken met muurvegetaties van nationaal belang en van lokaal belang zijn op kaart gezet. Een werkgroep met des-

kundigen uit het veld begeleidt de werkzaamheden."

Maar de ecologen zijn ook in het buitengebied actief, meldt Timmermans met enige trots. "Waterland bijvoorbeeld ligt deels binnen de grenzen van Amsterdam. Wij subsidiëren daar activiteiten van particulieren die zich met landschapsbeheer bezig houden, zoals weidevogelbeheer en slootkantbeheer. De Amsterdamse regio vormt één van de kerngebieden van de ringslang in Nederland. Enkele jaren geleden is de gemeentelijke Nota Ringslang verschenen, waarin de benodigde beheersmaatregelen staan beschreven."

Om natuurwaarden mee te kunnen nemen in de afweging bij het maken van plannen en beleid, heeft de gemeente een Natuurwaardenkaart gemaakt. Deze 'onderlegger' speelt een rol in de ruimtelijke en politieke discussie over de ontwikkeling van de stad en het vaststellen van de Hoofdgroenstructuur. "Om deze kaart actueel te houden voert de gemeente een jaarlijkse monitoring uit. Monitoring is trouwens een activiteit, waar Amsterdam veel aandacht aan besteedt. Zo wordt onder meer ook het 'Ecolint', een 'natte' verbinding tussen 'oost' en 'west' van de stad, nauwlettend in zijn ontwikkeling gevolgd. En uit monitoring blijkt hoe rijk aan natuur een stad kan zijn!"

CULEMBORG

"De gemeente Culemborg doet veel voor de natuur, maar een specifiek soortenbeleid voeren we niet", zo betoogt Henkjan Kievit, sectordirecteur Ruimte van de gemeente Culemborg. "Maar er zijn veel soorten die profiteren van ons beleid. Wie met de trein tussen Utrecht en Den Bosch rijdt, heeft vanaf de spoorbrug bij Culemborg een prachtig uitzicht op het natuurontwikkelingsgebied de Baarsewaard en de Goilberdingerwaard, van maar liefst 85 ha. De gemeente heeft zich uitdrukkelijk als partner aangediend bij dit project, dat samen met LNV, Rijkswaterstaat en het Waterschap is uitgevoerd. We beschouwden het ook als een eigen gemeentelijke verantwoordelijkheid om iets voor de natuur en voor onze burgers te doen. Het

De meest soortenrijke muurbegroeiingen van varens zijn te vinden in de zeventiende eeuwse binnenstad van Amsterdam. Foto: M. Melchers.

Een paar jaar geleden won Culemborg de Gemeentelijke Natuurprijs van LNV voor het natuur(ontwikkelings)gebied 'De Zump'. Foto: H. Kievit.

gebied is een eldorado voor allerlei soorten ganzen, eenden, steltlopers en dergelijke. Ook zijn hier regelmatig lepelaars te zien. Natuur hoort dicht bij huis te zijn, zodat mensen 'om de hoek' al van de natuur kunnen genieten", vindt Kievit.

Een paar jaar geleden won Culemborg de Gemeentelijke Natuurprijs van LNV voor het natuur(ontwikkelings)gebied 'De Zump', dat met behulp van grote grazers werd beheerd. "Toch gaan we een deel weer als hooiland beheren ten behoeve van de stroomdalflora en allerlei vlindersoorten als de Oranjetip want 'biodiversiteit' vormt een belangrijk begrip in het gemeentelijk beleid," aldus Kievit.

EDE

"Omdat de natuur uit soorten bestaat, kan je dag en nacht met soortenbeleid bezig zijn", vindt Carlo van Rijswijk, landschapsbeheerder buitengebied van de gemeente Ede. "Door goede samenwerking met particuliere organisaties als onder meer de KNNV, het IVN en de Vlinderstichting weten we waar bijzondere soorten zitten. Als de gemeente maait, houden we niet alleen rekening met gangbare soorten zoals sprinkhanen en dagvlinders, maar houden we ook rekening met plekken waar bijvoorbeeld de wespspin voorkomt. We hebben twee maal per jaar overleg met de

lokale natuurbeschermingsorganisaties en terreinbeheerders als Defensie om gegevens uit te wisselen en activiteiten op elkaar af te stemmen. Met de KNNV en de Stichting Milieuwerkgroepen Ede (SME), maar ook met de buurgemeente Renkum en het Geldersch Landschap, werken we samen aan het behoud en herstel van een stuk hei, dat de habitat vormt van een grote populatie zandhagedissen. Vorig jaar is een begin gemaakt met het verwijderen van de bosopslag. Dat werd handmatig gedaan om geen schade aan te richten. We

In september nog werkten vrijwilligers mee aan het behoud en herstel van een stuk hei, dat de habitat vormt van een grote populatie zandhagedissen. De bosopslag is handmatig verwijderd om geen schade aan te richten. Foto: H. Dijkstra.

zien dit als onze verantwoordelijkheid voor de uitvoering van onder andere de Habitatrichtlijn", aldus Van Rijswijk. De gemeente heeft ook een eigen Dassenbeleidsplan en zorgt voor de monitoring daarvan. Het door B&W tot vleermuisreservaat uitgeroepen landgoed 'Kernhem' krijgt binnenkort zijn verankering in het bestemmingsplan. "De gemeente heeft ook gezorgd voor herstel- en inrichtingsmaatregelen ten behoeve van onder andere de kamsalamander en de rugstreeppad. Er werden poelen gegraven en geschoond. Het bijzondere is dat in een van deze poelen de Drijvende waterweegbree is teruggekeerd, een soort van bijlage 2 van de Habitatrichtlijn. Het behoud vergt onder meer overleg met het aangrenzende boerenbedrijf om eutrofiëring en vermesting tegen te gaan".

Als uitvloeisel van het project van de Vlinderstichting 'Geen vlinder minder' zet Ede zich in voor de Bruine vuurvlinder. "We zijn grootgrondbezitter", lacht Van Rijswijk. "Veel bos en heide is ons eigendom, zodat we daar de nodige maatregelen kunnen treffen, zoals het kappen van bomen om versnipperde heideterreintjes met elkaar te verbinden. Ook gaan we voor dit doel in overleg met Natuurmonumenten. De eerste contacten zijn inmiddels gelegd. Je ziet, samenwerking met derden staat bij ons hoog in het vaandel".

ZOETERMEER

“Wij zijn trots op ons Stadsnatuurplan”, zegt Arie Cees de Jong, senior medewerker beheer van het Ingenieursbureau Stadswerken Zoetermeer. “Dat geeft een goede leidraad voor allerlei gemeentelijke activiteiten. Wij kennen bijvoorbeeld de zogenoemde ‘natuurimpulsregel’. Die houdt in dat stedelijke ontwikkelingen slechts toegestaan zijn, mits een deel van het investeringsbedrag (1%) wordt ingezet voor natuur. Ook kennen we een gemeentelijk compensatiebeginsel: in bepaalde gebieden geldt dat er geen stedelijke ontwikkeling mag, tenzij zwaarwegende maatschappelijke belangen enzovoort. Dreigt een dergelijk gebied toch te worden aangetast of verloren te gaan, dan moet dat verlies worden gecompenseerd.”

“Wij hechten veel belang aan monitoring van de toestand van de natuur in onze gemeente. Hoe ontwikkelen de soorten zich qua aantallen en versprei-

ding. Op een aantal locaties vindt monitoring plaats, bijvoorbeeld na de uitvoering van een groot project. De kosten hiervan drukken een aantal jaren op het project. Daarnaast vinden er natuurinventarisaties plaats, die deel uitmaken van reguliere processen zoals de herziening van een bestemmingsplan of een plan voor herontwikkeling van stedelijk gebied. Ook hiervan worden de kosten verhaald op de veroorzaker.”

De gemeente heeft geen specifiek soortenbeleid, geeft De Jong toe. “Daar zijn we als gemeente terughoudend in. Het aanleggen van een wand voor oeverzwaluwen of een eilandje voor visdiefjes laten we grotendeels over aan particuliere organisaties, net als het onderhoud. De gemeente stelt in deze gevallen veelal het materiaal beschikbaar. Want we vinden het wel belangrijk dat mensen zich voor de natuur inzetten. Zo zijn we met bewonersparticipatie bezig wat betreft openbaar groen. Dat moet dan zo natuurlijk en ecologisch mogelijk gebeuren. Wij als gemeente gaan

hen daarin voor. Want het gebruik van bestrijdingsmiddelen bij het beheer van openbare ruimte is al decennialang taboe”, aldus De Jong.

HAARLEM

“Nee, de gemeente Haarlem richt zich niet speciaal op Rode lijstsoorten al zijn we wel pro-actief in het beschermen en instandhouden van wettelijk beschermde soorten. Veel belangrijker is er voor te zorgen dat het groen voor het grote publiek aantrekkelijk is,” meent Dik Vonk, ecooloog bij de gemeente Haarlem. “We spannen ons wel extra in om algemeen voorkomende, bloemrijke soorten te bevorderen, bijvoorbeeld door koninginnekruid, kattenstaart, duizendblad en klaversoorten in bermen en oevers in te brengen. Dat lokt veel dagvlinders en andere insecten. En dat bevordert ook de stand van zangvogels. Als gemeente maken wij de keus om met de beperkt beschikbare middelen niet te werken aan slecht waarneembare soorten. We kiezen voor een fraai en zichtbaar soortenrijk product. Wanneer we daarin slagen is het gebied ecologisch gezond. Wij hopen dat daarin de zeldzame soorten ook (ongezien) hun plek vinden.”

Tot nu toe houdt de gemeente geen registratie bij van de beschermde soorten. “Maar als stadsecoloog weet ik het nodige en daarnaast heb ik ook veel contact met de lokale natuurverenigingen. Op dit moment wordt overigens het programmapakket ‘Ecolog’ opgestart, waarin allerlei inventarisatiegegevens worden opgeslagen. Het gaat om een zo volledig mogelijke inventarisatie van alle groengebieden binnen de gemeentegrenzen. In principe worden gewervelde dieren, planten, dagvlinders, libellen volledig geïnventariseerd. Wanneer van andere groepen gegevens bekend zijn, vaak toegeleverd door vrijwilligers, dan worden die ook opgenomen. ‘Ecolog’ is een programma, waarin ook met diverse andere gemeenten, bijvoorbeeld Ede en Rotterdam wordt samengewerkt. Het is voor het gemeentelijk natuurbeleid in het algemeen een belangrijke ontwikkeling”.

De gemeente Haarlem kiest voor een fraai en zichtbaar soortenrijk product en hoopt dat daarin de zeldzame soorten ook (ongezien) hun plek vinden. N. Zuurdeeg.

J. Walter is redacteur van het Vakblad Natuurbeheer en werkt bij het EC-LNV.